

”Fanny och Alexander” på Dramaten

Publicerad 2012-02-13 08:33

SCENRECENSION

Verk: ”Fanny och Alexander”

Plats: Dramaten, Stockholm.

Regi: och bearbetning: Stefan Larsson.

Text/manus: Ingmar Bergman.

Medverkande: Marie Göransson, Jonas Karlsson, Livia Millhagen, Reine Brynolfsson, Thomas Hanzon, Christopher Wagelin, Kristina Törnqvist, Tanja Lorentzon, m fl.

Foto: Sören Vilks Kicki Bramberg, Basia Frydman, Victor Lindblad Poturaj, Jennie Silferhjelm, Reine Brynolfsson och Kajsa Halldén i ”Fanny och Alexander” på Dramatens stora scen.

Det är något av en hemkomst när ”Fanny och Alexander” sätts upp på Dramaten. Stefan Larssons iscensättning av Bergmans mästerverk är hälsosamt fri och ohämmad och tillåter sig att driva med demonregissören.

Världspremiären gick den svenska nationalscenen miste om. Scenversioner av Ingmar Bergmans ”Fanny och Alexander” har vid det här laget spelats på både Nationaltheatret i Oslo (2009) och på Det Kongelige i Köpenhamn (2011). När nu äntligen Stefan Larssons iscensättning har premiär på Dramaten är det till råga på allt Larssons andra scenversion, eftersom han satte upp Bergmans mästerverk redan för två år sedan på Århus teater. Ibland smäller emellertid en hemkomst lika högt som en världspremiär, och iscensättningen i Stockholm känns på många sätt som en hemkomst.

Kjetil Bang-Hansens norska version var inte särskilt originell, men påkostad – och trimmad. Den visade att ”Fanny och Alexander” är dramatiskt effektiv även på teaterscenen. Emmet Feigenbergs danska iscensättning blev med Ghita Nørby och Sofie Gråbøl – drottningen och kronprinsessan i dansk teater – en familjeb berättelse som kretsade kring två urstarka kvinnogestalter: Helena och Emelie Ekdahl.

Att spela Bergman på Dramaten är emellertid något alldeles särskilt. Det är ju Bergmans hus. Ingen nationalscen i världen kan på samma sätt fördjupa valörerna i denna hyllning till teaterkonsten och det korta

dyrbara livet eller, för den sakens skull, mönstra Jan Malmsjö i ett antal biroller, bland annat som skånsk poliskommissarie med förmåga att omvandla dödsbesked till bud om pånyttfödelse.

Malmsjös filmroll axlas i Stefan Larssons scenversion av Reine Brynolfsson, som lägger svärta och svavel till Alexanders värld när mantlarna av trygghet rivs undan i och med faderns död. Brynolfssons Vergerus är på alla sätt mindre än Malmsjös kallsvettigt potenta biskop, men det är i gengäld lättare att förstå varför han är så mån om att krympa människorna i sin omgivning till sitt eget beskedliga format.

En annan konsekvens av biskopens förminskade demoni är att gränsen mellan hans asketiska hushåll och den excentriska familjen Ekdahl inte blir fullt så skarp. Det finns exempelvis ett bistert stråk även i Marie Göranzons Helena Ekdahl som så brutalt och envetet avstår från att hjälpa sonen Carl.

I jämförelse med tidigare iscensättningar kretsar Stefan Larssons "Fanny och Alexander" annars i högre grad kring de tre bröderna, deras förstorade känslor, gester och behov: kring Oscar (Thomas Hanzon), Fanny och Alexanders pappa, som lever för den teater som först i dödsögonblicket besvarar hans kärlek; Carl (Christopher Wagelin) som hela tiden dubblar sitt elände; och Gustav Adolf (Jonas Karlsson) som i stället dubblar sina nöjen.

Jonas Karlsson är så viktig för iscensättningen att man undrar om det inte i själva verket var hans ungdom som försenade Dramatenuppsättningen: Man väntade på att han skulle få midjemått och tinningar för att kunna göra gamle vivören Gusten. I sitt försvar av rollen – Gusten är ju på många sätt en fränstötande bock – drar Jonas Karlsson gärna mot farsen och det är genomgående så att iscensättningen hämtar mer energi ur ljus än ur mörker och förhåller sig fritt till Bergmans filmförlaga.

Det är över huvud taget denna fria relation till Bergman som gör Stefan Larssons iscensättning så viktig. I den fyndiga kulissvärld som scenografen Rufus Didwizus ställer på vridscenen läggs inte plysch till plysch utan bild till bild. Iscensättningen låter sig inte bara betraktas, den blänger även tillbaka. Stefan Larsson tillåter sig till och med att driva med Bergman, för Vergerus glädjelösa hem lånar bestämt paneler från Bergmans Fåröhem.

Iscensättningen griper inte lika starkt som filmen. Men till slut märker man att Stefan Larsson värnar om dunklet i Bergmans drama, det som inte kan förklaras, om de krafter som sammantvinnas i Victor Lindblad Poturajs utmärkta Alexander.

Det skulle ha varit så lätt att göra en spakt traditionsförvaltande iscensättning, att vända nationalscenen bort från det "hemska skitiga livet" och de stora sammanhangen. Att döma av Stefan Larssons iscensättning låter sig nationalscenen emellertid inte hämmas nämnvärt av husgudar och -demoner, och det är ett hälsobesked.

Stefan Larssons "Fanny och Alexander" verkar kanske inte på djupet, men den verkar på längden.

Rikard Loman
teater@dn.se

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt.

ANNONS: